

16.9.2024

MAO/446/2024

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: Lausunto hallituksen esityksestä etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 63/2024 vp)

Viite: Lausuntopyyntö 26.8.2024

Kuulemistilaisuus: Keskiviikko 18.9. klo 9:30

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt markkinaoikeudelta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä etäyhteyksien käytön edistämistä oikeudenkäynneissä yleisissä tuomioistuimissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 63/2024 vp).

Markkinaoikeus esittää kirjallisena asiantuntijalausuntonaan kunnioittaen seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi oikeudenkäymiskaarta, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, pakkokeinolakia, sakon täytäntöönpanosta annettua lakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia ja rikosasioita koskevaa eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiivin täytäntöönpanosta annettua lakia.

Ehdotetuilla muutoksilla lisättäisiin etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia yleisissä tuomioistuimissa, markkinaoikeudessa ja työtuomioistuimessa sekä sujuvoitettaisiin näin oikeudenkäyntejä. Ehdotetuilla laeilla mahdollistettaisiin tuomarin osallistuminen etäyhteydellä oikeudenkäyntiin. Lisäksi säädettäisiin mahdollisuudesta toimittaa suullinen käsittely kokonaan etäyhteyden välityksellä. Tuomioistuimelle annettaisiin määrätä, että asianosaisen oikeus olla läsnä suullisessa käsittelyssä toteutettaisiin etäyhteyden välityksellä.

Yleisesti ottaen markkinaoikeudella ei ole huomauttamista esityksestä. Tavoitetta lisätä etäyhteyksien käyttömahdollisuuksia ja näin sujuvoittaa oikeudenkäyntejä on pidettävä kannatettavina. Markkinaoikeus pitää kuitenkin hyvänä ja perusteltuna sitä, että lähtökohtana jatkossakin on tarkoitus säilyttää oikeudenkäyntien toteuttaminen siten, että (kaikki) ratkaisukokoonpanoon kuuluvat tuomioistuimen jäsenet ovat läsnä istuntosalissa.

Markkinaoikeus kiinnittääkin seuraavassa huomiota vain pariin enemmän yksityiskohdaksi luonnehdittavaan seikkaan.

Ensinnäkin markkinaoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (1. lakiehdotus) 2 luvun 15 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa etäyhteyden käytön (yhtenä) edellytyksenä on ”jos siihen on aihetta”, kun taas 2 luvun 16 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa (yhtenä) edellytyksenä on ”jos siihen on perusteltu syy”.

Edellä mainitulta osin esityksessä olisi ehkä voinut kiinnittää enemmän huomiota siihen, voidaanko mainittua eroa etäosallistumisen edellytyksissä pitää perusteltuna tarkasteltaessa asiaa asianosaisten oikeusturvan toteutumisen kannalta. Tässä yhteydessä on ehkä kiinnitettävissä huomiota apulaisoikeuskanslerin varsin tuoreeseen ratkaisuun (26.6.2024; OKV/2213/10/2023), jossa apulaisoikeuskansleri etäistuntoihin liittyen vaikuttaisi lähteneen siitä, että asianosaisten oikeusturvan näkökulmasta tarkasteltuna ei ole eroa, osallistuuko etäyhteydellä yksi vai kaikki kokoonpanon jäsenet.

Toisena seikkana markkinaoikeus kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetun oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annetun lain (1. lakiehdotus) 2 luvun 15 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa päätöksen etäosallistumisesta tekisi

ratkaisukokoonpanon puheenjohtaja, kun taas 2 luvun 16 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päätöksen tekisi koko ratkaisukokoonpano.

Viimeksi mainitulta osin esityksessä olisi ehkä voinut kiinnittää hieman enemmän huomiota siihen, miten mainitut ehdotukset ”suhtautuvat” oikeudenkäymiskaassa yleisesti omaksuttuihin ratkaisuihin, mitä tulee prosessuaalisten ratkaisujen ratkaisukokoonpanosta.

Edellä mainitun lisäksi markkinaoikeus kiinnittää huomiota kahteen itse esitykseen varsinaisesti liittymättömään, mutta kuitenkin etäistuntoja koskevaan seikkaan.

Ensinnäkin markkinaoikeus pitäisi toivottavana, että lain tasolla varsin läheisessä tulevaisuudessa säänneltäisiin etäyhteyden käytöstä myös tuomioistuinten päätösneuvottelujen ja esittelyjen sekä yksinomaan kirjallisessa menettelyssä ratkaistavien asioiden istuntojen osalta.

Mainitulta osin tuomioistuimilla on sinänsä mahdollista sisällyttää määräykset työjärjestyksiinsä. Ajatellen yhtenäisen käytännön saavuttamista (myös eri tuomioistuinten kesken) sääntely lain tasolla olisi kuitenkin luonnollisesti parempi ratkaisu.

Toiseksi markkinaoikeus pitäisi toivottavana, että käsiteltävänä olevaa esitystä vastaava sääntely saataisiin mahdollisimman nopeasti aikaiseksi myös oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan käsiteltävien asioiden osalta.

Jos ja kun eduskunta hyväksyy käsiteltävänä olevan esityksen, johtaa tämä markkinaoikeuden osalta siihen tilanteeseen, että oikeudenkäymiskaaren mukaan käsiteltävissä asioissa markkinaoikeuden suulliset käsittelyt on jatkossa mahdollistaa toteuttaa (säädettyjen edellytysten täyttyessä) myös etäyhteyksiä käyttäen, mutta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan käsiteltävissä asioissa vastaava ei ole (lainkaan) mahdollista. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain muuttaminen tältä osin ei ole yksin markkinaoikeutta koskeva kysymys, vaan sama asia koskee myös korkeinta hallinto-oikeutta, alueellisia hallinto-oikeuksia sekä vakuutus-oikeutta.

Jussi Karttunen
markkinaoikeuden ylituomari